

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Benedek, Mónika

Title: Improvizációs gyakorlatok a zeneiskolai szolfézs és zeneelmélet órákon c. továbbképzések : a tanár szemszögéből

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © The Author & Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete, 2018

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Benedek, M. (2018). Improvizációs gyakorlatok a zeneiskolai szolfézs és zeneelmélet órákon c. továbbképzések : a tanár szemszögéből. *Parlando*, 2018(5), 1-6.
http://www.parlando.hu/2018/2018-5/Benedek_Monika.htm

DR. BENEDEK MÓNIKA

IMPROVIZÁLHATOK?

– Improvizációs gyakorlatok a zeneiskolai szolfézs és zeneelmélet órákon c. továbbképzések – a tanár szemszögéből

A 2017/18-as tanév során másodszor is megrendezésre került az *Improvizálhatok? – Improvizációs gyakorlatok a zeneiskolai szolfézs és zeneelmélet órákon c.* akkreditált 30 órás pedagógus továbbképzés, melynek a budapesti Tóth Aladár Zeneiskola adott otthont a Metronom Közhasznú Nonprofit Kft. szervezésében. Az első októberi (2017) kurzusra nagyon nagy izgalommal készültem, hiszen Magyarországon első ízben tartottam pedagógus továbbképzést. A hazai klasszikus és jazz tanszakon szerzett közel két évtizedes tanítási tapasztalataimon túl a külföldi egyetemeken és más oktatási intézményekben szerzett oktatási és kutatási tapasztalataimat is mindenképpen meg akartam osztani a magyar zenetanárokkal. Ezért az első kurzushoz a magyar szolfézsoktatásban használt zenei anyagok és a Kodály koncepció alkalmazásán kívül számos más anyagot és pedagógiai megközelítést is terveztem.

A kurzus résztvevői közösen tapasztalhatták az improvizáció különböző koncepcióit, hogy improvizáció a már meglévő zenei tudásunk újra-teremtése, variálása, és nem csak néhány tehetséges (főleg jazz) előadóművész kiváltsága, hanem mindenki képes rá. A klasszikus improvizáció tanításának szükségességét világszerte egyre jobban el is ismerik a zeneművész-tanárok, mert tapasztalatuk szerint az improvizáció nagyban elősegíti a zenetanulók stilisztikai ismereteinek bővítését, a kreativitást és számos készséget pl. a belső hallást, ritmus- és formaérzéket, továbbá pozitívan hat a figyelemirányításra, és motiválóan hat a zeneelméleti fogalmak megtanulására is (Benedek 2015, Dobszay 1966–1972, Dolan 2005, Sarath 2010, Szabó 1976, Szőnyi 1963, Woosley 2012). Kutatások eredményei is igazolják, hogy a társas-improvizáció elősegíti az együttműködési készséget, az egymástól való információszerzést és tanulást, mivel az improvizációban résztvevők zenei ötleteket is kölcsönöznek egymástól, hogy azokat közösen fejlesszék tovább (Benedek 2015, Ilomäki 2013, Rikandi 2012, Varvarigou 2016).

A klasszikus ének-zene és szolfézstanításban hatályos tanterv (Melléklet a 3/2011. [I. 26.] NEFMI rendelethez, NAT 2012) is előírja az improvizációt, de a tanárok többsége még mindig nem szerzett elég tapasztalatot annak gyakorlatában és a tanórákon való alkalmazásában, ezért általában nem is merik alkalmazni.

Részben ez is volt az oka, hogy mindkét kurzus egy-egy bemutató órával kezdődött a Tóth Aladár Zeneiskola szolfézs 4B és 5B osztályainak tanulóival. A bemutató órákat és az azt követő témák szerint szervezett gyakorlati foglalkozás-blokkokat közös beszélgetés, reflexió követte. Érdekes volt számomra, hogy milyen sok pedagógust vonzott be az első kurzus bemutató órája. A főképp szolfézstanárokból álló közönség reakcióiból és visszajelzéseiből ítélve megállapítottam, hogy a tanárok szomjaznak az új ötletekre, a szolfézs-módszertani tudás-tárházuk

bővítésére és megújítására. A szolféztanárok napi munkájuk során természetesen elszigetelten dolgoznak, sokaknak az évek múlásával sincs lehetőségük más szolféztanár kolléga óráját megnézni (nem beszélve a hangszeres tanárok órájáról), hiszen mindenki többnyire egy időben és különböző iskolákba szétszórva dolgozik délutánonként. Ezért is volt nagy öröm számomra, hogy a bemutató órákkal meg tudtam mutatni a részt vevő tanároknak, hogy az improvizáció egy olyan eszköz, amelyet a képességfejlesztés szolgálatába lehet állítani és könnyedén be lehet építeni az órákba. A kreatív zenei újratemtés bármely feladattípushoz kapcsolható (pl. közös egy- és többszólamú éneklés, hallás után és kottaképről való tanulás, hallás utáni lejegyzés, zeneelmélethez kapcsolódó feladatok, ritmusképzés), sőt a résztvevő tanárok azt is láthatták, hogy improvizációval akár egy egész szolfézs órát is végig lehet vinni.

A 2017. októberi kurzus anyaga magában foglalta a szolfézsoktatásban általában használatos magyar népdalok, gyermekdalok, idegen eredetű népdalok, középkori, reneszánsz, barokk és bécsi klasszikus zenei anyagok és kánonok improvizációs lehetőségeit, a variáció-képzést és a különböző zenei elemekre történő szabad improvizációt a csoportos szolfézsórákon. A kurzus, stílus és zenei anyagtól függetlenül a hallás utáni tanulást és a vokális egy- és többszólamú szolmizációval való improvizációt helyezte előtérbe, de a kurzus programja kitért a zongorakíséret lehetőségeire és a mozgással egybekötött improvizációra is. A kurzus harmadik napjára pedig egy számomra nagyon izgalmas témát hagytam: a résztvevők megismerkedhettek a jazz-Orff pedagógiával és annak a Kodály-koncepcióval való szoros kapcsolataival, továbbá a populáris (vokális) „loop-songok” világával, amiket nemcsak a kóruspróbákon, hanem a szolfézs és zeneelmélet órákon is lehet alkalmazni többek között a stílusismeret, belső hallás, ritmusérzék és improvizációs készség fejlesztésére.

A 2018 márciusában megrendezett második kurzus anyagát már a tanárok visszajelzései és a személyes tapasztalataim alapján állítottam össze. Az első kurzus végén a szolféztanárok többségének az volt a kérése, hogy habár nagyon élvezték a magasabb szolfézs osztályokban is alkalmazható improvizációs gyakorlatokat és a ritkábban tanított stílusok pl. a barokk, XX. századi zene, a jazz integrálását, szeretnék egy a zenei előképzőtől a szolfézs 4. osztály szintjére és anyagára fókuszáló kurzust, hiszen a tanárok nagy többsége ezeket a csoportokat tanítja. Ezeket a kéréseket tiszteletben tartva és ésszerűnek is ítélve kezdtem el a következő kurzust tervezni. Ugyanakkor az is meggyőződésem, hogy az ilyen továbbképzésnek pont az lenne a lényege, hogy a tanár a saját maga zenei képességeit is fejlessze, az elméleti, stilisztikai és módszertani tudását és pedagógiai szemléletét is tágítsa. Ezért írtam meg a kurzushoz tartozó közel 30 oldalas oktatási segédanyagot, amellyel az improvizáció alkalmazásához kívánok segítséget nyújtani elsősorban a zeneiskolai szolfézs oktatásában. A kiadvány ezért szorosan kapcsolódik a szolfézs-módszertanhoz. A zenei szemelvényeket egy-egy stílusjeggy és egy-egy improvizációs technika köré is csoportosítottam, ugyanakkor számos improvizációs feladat magasabb tudásszintekre és különböző zenei stílusra és zenei anyagra is alkalmazható.

A márciusi kurzus tehát elsősorban a zenei előképzőtől a szolfézs IV. osztályokra fókuszált, de kitért az V-VI. és a továbbképző osztályokban

alkalmazható improvizációs lehetőségekre is. A kurzus résztvevői között azonban voltak olyan pedagógusok is, akik magasabb szinten tanítják a zeneelméletet és populáris műfajokkal is foglalkoznak. Ezért fontosnak tartottam a szolmizációval történő vokális improvizáció mellett a zongora bevonását is a feladatokba, továbbá az első kurzuson pozitív fogadtatásban részesített populáris loop-songok anyagát (Gröger 2009).

Tanulságok

A kurzusok alatt a legnagyobb kihívás az volt a számomra, hogy a résztvevő tanárokat úgy vonjam be a kreatív feladatokba, hogy félelem nélkül legyenek képesek az egyéni zenei ötleteik kifejezésére. Ezért a szolfézs-módszertanhoz szorosan kapcsolódó improvizációs feladatokkal kezdtünk és a fokozatosság elve szerint haladtunk. Először mindig közösen improvizáltunk, hogy a tanárok bátorítást kapjanak az egyéni megnyilvánulásokra. Az általuk jól ismert és tanításuk során rutinszerűen alkalmazott egyszerű anyagokból indultunk ki pl. gyermekdalokból, népdalokból, kánonokból, ritmikai elemekből, hangsorokból, hangközökből, harmónia-sorokból, melyeket a komplexebb műzenei szemelvények kidolgozásával folytattuk és fejlesztettük tovább. Úgy tűnt, a szolmizáció alkalmazása nagyban segített, hiszen a kollégák abban tökéletesen otthon érezhették magukat, miközben azért folyamatosan ki voltak billentve a komfort-zónájukból.

A kurzusok alatt a célom az is volt, hogy megmutassam, mennyire fontos az ösztönző és vidám légkör, amit a tanítás során a tanulóknak is biztosítani kell. Az improvizáció fontos eszköz a tanulók egyéni zenei ötleteik kifejezésében és a közösséggel való megosztásában. A kurzus résztvevői is megtapasztalhatták, hogy mennyi mindent tanultunk egymástól nemcsak a feladatokkal kapcsolatos reakciók és beszélgetések során, hanem az improvizáció közben is, amikor egymás zenei ötleteit fejlesztettük tovább. A szolmizációval történő vokális improvizáció, a variációképzés pedig egy fontos visszacsatolási mód is a tanulók stilsztikai tudásának, a zeneelméleti ismeretek elmélyültségének és a belső hallásuk fejlettségének a megítélésében. A szolmizációval való improvizáció továbbá összekapcsolódhat a hangszeres improvizációval is, ami bármely zenei stílus előadói készségére pozitív hatással van. Ez utóbbit a kurzusok alatt csak a zongorával és az Orff-hangszerekkel való játék során tapasztalhattuk meg, de a szolfézs órákon a tanárok kipróbálhatják ezt más hangszerekkel is pl. tanulók saját hangszereinek bevonásával.

A jövőre nézve összességében azt gondolom, hogy ezeket a pedagógus-továbbképzéseket az improvizációs témában érdemes mindig az alapokról kezdeni, hiszen a kurzus valószínűleg nagyrészt új résztvevőkből áll majd. Ez még akkor is hasznos, amikor egy improvizációra nyitottabb, vagy abban nagyobb rutinnal rendelkező tanárok a résztvevők. Ennek a szemléletmódnak a relevanciája a második kurzuson be is igazolódott és a folytatást is ezen tapasztalatok alapján tervezem. A második kurzushoz összeállított oktatási segédanyag is hasznosnak tűnt, mert a résztvevők kezükben a módszertani anyaggal így aktívan részt tudtak venni a feladatokban, a folyamatos jegyzetelés szükségtelen volt, mellyel rengeteg időt tudtunk megspórolni az

improvizációs gyakorlatok kipróbálására. A kurzus anyagából jelenleg egy nagyobb terjedelmű tankönyv is készül, melyet reményeim szerint az év végén a kezükben tarthatnak a zenetanárok.

Végezetül köszönettel tartozom Magyar Margitnak, a Tóth Aladár Zeneiskola igazgatónőjének a kurzusok létrejöttéhez való támogatásáért, az iskola munkatársainak a technikai segítségekért, a tanulóknak, hogy részt vettek a bemutató órákon, és végül, de nem utolsósorban a kurzuson résztvevő tanárok érdeklődéséért és értékes visszajelzéseikért.

Források, hivatkozások:

Benedek, M. (2015). *The role of piano improvisation in teaching harmony, using combined materials selected from the Baroque period and jazz standard repertoire: towards a comprehensive approach*. PhD dissertation. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Dobszay, L. (1966–1972). *Útmutató a Hangok világa I./II./III./IV./V./VI. szolfézs- tankönyv tanításához*. Budapest: Zeneműkiadó / Editio Musica Budapest.

Dolan, D. (2005). Back to the future: Towards the revival of extemporization in classical music performance. In: Odam, G., Bannan, N. (Eds.): *The Reflective Conservatoire: Studies in Music Education*. Aldershot: Ashgate, 79–131.

Gröger, B. (2009). *Loop Songs. 44 Warm-Up and Performance Studies for Jazz, Pop and Gospel Choirs*. Maniz: Schott.

Ilomäki, L. (2013). Learning from one another's musicianship: Exploring the potential for collaborative development of aural skills with pianists. In: H. Gaunt, H. Westerlund (Eds.): *Collaborative Learning in Higher Music Education*. Surrey: Ashgate, 123–133.

Melléklet a 3/2011. (I. 26.) NEFMI rendelethez (2011). Az alapfokú művészetoktatás hatályos követelményei és tantervi programja. *Magyar Közlöny* 8 (2011. I. 26.), 299–2635.

NAT 2012. A Nemzeti Alaptanterv (110/2012. [VI. 4.] Korm. rendelet) ének-zene fejezete (szerzői: Nemes László Norbert, Stachó László, Körmendy Zsolt, Pécsiné Uzsaly Rita, Bokor György). *Magyar Közlöny* 66 (2012. I. 26.), 10784–10790.

Rikandi, I. (2012). *Negotiating musical and pedagogical agency in a learning community: A case of redesigning a group piano vapaa säestys course in music teacher education*. PhD dissertation. Helsinki: Sibelius Academy.

Sarath, E. (2010). *Music Theory Through Improvisation: A New Approach to Musicianship Training*. New York: Routledge.

Szőnyi, E. (1963). Az improvizáció, mint a forma és harmóniaérzék fejlesztésének eszköze a szolfézs-tanításban. *Parlando* 1963/2, 2-6. <http://www.parlando.hu/1963/1963-2/1963-02-01-Improvizacio.htm>

Szabó, H. (1976-1983). *Énekes improvizáció az iskolában. I-IV*. Budapest: Zeneműkiadó.

Varvarigou, M. (2016). Collaborative playful experimentation in higher education: A group ear playing study. *Arts and Humanities in Higher Education*. <http://www.artsandhumanities.org/journal/collaborative-playful-experimentation-in-higher-education-a-group-ear->

playing-study/

Woosley, K. D. (2012). *The Lost Art of Improvisation: Teaching Improvisation to Classical Pianists*. DMA dissertation. Alabama: The University of Alabama.

A szerzőről

Dr. Benedek Mónika 2017 óta a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Budapesti Tanárképzési Csoportjának kutatója és gyakorlati fejlesztő pedagógusa (EFOP – Művészeti képességfejlesztő nevelési-oktatási program). 2015 tavaszán szerezte meg a zenepedagógiai doktori fokozatát a finnországi Jyväskylä Egyetem Zenei Tanszékén, ahol az egyetem ösztöndíjasként 2010 óta folytatta doktori tanulmányait, továbbá zeneelméletet (klasszikus és jazz), szolfézst és karvezetést is tanított. 2005-ben szerezte meg Mester Oklevelét a Liszt Ferenc Zeneakadémián ének-zene és karvezetésből, 1997-ben pedig kitüntetéssel végzett a Zeneakadémia Tanárképző Intézetének zeneelmélet-szolfézs és karvezetés szakán.

2015-ben az angliai Canterbury Christ Church Egyetemen tartott előadást a doktori kutatásának eredményeiről és a hágai Royal Conservatoire-ban megrendezett Master of Research Szemináriumon külső témavezető és bizottsági tag volt. Számos nemzetközi konferencián és szakmai napon tartott előadást a társas-improvizáció alkalmazásáról a szolfézs-zeneelmélet oktatásban, és a kórusvezetésben (pl. Berlin Brandenburg International School 2013, Kodály Intézet 2018, 2010). 2017-ben oktatott a bukaresti Kodály Szemináriumon, 2009-ben az ausztrál Queensland Egyetem Summer School-ján. 2007 és 2010 között a Kodolányi János Főiskola Jazz Tanszékén és a Dr Lausmann Gyula Jazz

Zeneművészeti Szakközépiskolában klasszikus zenei tárgyakat tanított. 2000 és 2006 között az Artisjus nőikar és a Kodolányi János Főiskola vegyeskarának vezetője volt, továbbá 2012 óta vezeti a JazzBirds kamarakórusát a finnországi Jyväskylä Felnőttoktatási Központban. Publikációi között kiemelendő a *Harmony through Relative Solfa – A practical approach using fine music examples selected from different eras* c. könyv (2015) Prof. David Vinden társszerzőjeként.